॥ व्यास उवाच ॥ अत्राप्युदाहरन्तीममितिहासं पुरातनं । अकम्पनस्य कथितं नारदेन पुरा नृप ।
स चापि राजा राजेन्द्र पुत्रव्यसनमुत्तमं । अप्रसह्यतमं लोके प्राप्तवानिति मे मतिः ।
तदहं संप्रवक्ष्यामि मृत्योः प्रभवमुत्तमं । ततस्त्वं मोक्ष्यसे दुःखात्स्नेहबन्धनसंश्रयात् । २०२५
पुरावृत्तमिदं तात शृणु कीर्त्तयतो मम । धन्यमाख्यानमायुष्यं शोकघ्नं पुष्टिवर्द्धनं ।
पवित्रमरिसङ्घघ्नं मङ्गलानाञ्च मङ्गलं । यथैव वेदाध्ययनमुपाख्यानमिदन्तथा ।
श्रवणीयं महाराज प्रातर्नित्यं द्विजोत्तमैः । पुत्रानायुष्मतो राज्यमीहमानैः श्रियन्तथा ।
पुरा कृतयुगे तात ह्यासीद्राजा ह्यकम्पनः । स शत्रुवशमापन्नो मध्ये सङ्गाममूर्द्धनि ।
तस्य पुत्रो हरिर्नाम नारायणसमो बले । श्रीमान् कृतास्त्रो मेधावी युधि शक्रोपमो बली । २०३०
स शत्रुभिः परिवृतो बहुधा रणमूर्द्धनि । व्यस्यन् बाणसहस्राणि योधेषु च गजेषु च ।
स कर्म्म दुष्करं कृत्वा सङ्गामे शत्रुतापनः । शत्रुभिर्निहतः सङ्ख्ये पृतनायां युधिष्ठिर ।
स राजा प्रेतकर्म्माणि तस्य कृत्वा शुचान्वितः । शोचन्नहनि रात्रौ च नालभत्सुखमात्मनः ।
तस्य शोकं विदित्वा तु पुत्रव्यसनसम्भवं । अथाजगाम देवर्षिर्नारदोऽस्य समीपतः ।
स तु राजा महाभागो दृष्ट्वा देवर्षिमागतं । पूजयित्वा यथान्यायं कथामकथयत्तदा । २०३५
सर्व्वं तस्य समाचष्ट यथावृत्तं नरेश्वरः । शत्रुभिर्विजयं सङ्ख्ये पुत्रस्य च वधन्तथा ।
मम पुत्रो महावीर्य इन्द्रविष्णुसमद्युतिः । शत्रुभिर्व्वहुभिः सङ्ख्ये पराक्रम्य हतो बली ।
क एष मृत्युर्भगवन् किम्वीर्य्यबलपौरुषः । एतदिच्छामि तत्त्वेन श्रोतुं मतिमतांवर ।
तस्य तद्वचनं श्रुत्वा नारदो वरदः प्रभुः । आख्यानमिदमाचष्ट पुत्रशोकापहं महत् ।
॥ नारद उवाच ॥ शृणु राजन्महाबाहो व्याख्यानं बहुविस्तरं । यथा वृत्तं श्रुतं चैव मयाऽपि वसुधाधिप । २०४०
प्रजाः सृष्ट्वा तदा ब्रह्मा ह्यादिसर्गे पितामहः । अप्रमेयं महातेजा दृष्ट्वा जगदिदं पुनः ।
तस्य चिन्ता समुत्पन्ना संहारं प्रति पार्थिव । चिन्तयन्न ह्यमो वेद संहारं वसुधाधिप ।
तस्य रोषान्महाराज खेभ्योऽग्निरुदतिष्ठत । तेन सर्व्वा दिशो व्याप्ताः सान्तर्देशान् दिधक्षता ।
ततो दिवं भुवं खञ्च ज्वालामालासमाकुलं । चराचरं जगत्सर्व्वं ददाह भगवान् प्रभुः ।
ततो हतानि भूतानि चराणि स्थावराणि च । महता क्रोधवेगेन त्रासयन्निव वीर्य्यवान् । २०४५
ततो हरो जटी स्थाणुर्निशाचरपतिः शिवः । जगाम शरणं देवं ब्रह्माणं परमेष्ठिनं ।
तस्मिन्निपतिते स्थाणौ प्रजानां हितकाम्यया । अब्रवीत्परमो देवोज्वलन्निव महामुनिः ।
किं कुर्म्मः कामं कामार्हं कामाज्ञातोऽसि पुत्रक । करिष्यामि प्रियं सर्व्वं ब्रूहि स्थाणो यदिच्छसि ।
इति श्रीमहाभारते द्रोणपर्व्वणि अभिमन्युवधपर्व्वणि शोकापनोदने द्विपञ्चाशोऽध्यायः ॥ ५२ ॥
॥ स्थाणुरुवाच ॥ प्रजासर्गनिमित्तं हि कृतो यत्नस्त्वया विभो । त्वया सृष्टाश्च दृष्टाश्च भूतग्रामाः पृथग्विधाः ।
तास्त्वेह पुनः क्रोधात्प्रजा दह्यन्ति सर्व्वशः । ता दृष्ट्वा मम कारुण्यं प्रसीद भगवन् प्रभो । २०५०
॥ ब्रह्मोवाच ॥ संहर्तुं न च कामो मे एतदेवं भवेदिति । पृथिव्या हितकामं तु ततो मां मन्युराविशत् ।